

Referat af årsmøde i Historisk Samfund for Sønderjylland lørdag den 21. april 2018 kl. 13 i Multikulturhuset på havnen i Sønderborg

Historisk Samfund for Sønderjylland afholdt lørdag den 21. april 2018 årsmøde i Multikulturhuset på havnen i Sønderborg. Ca. 85 medlemmer deltog. Forsamlingen lyttede med stor interesse til det indledende foredrag ved forfatter og forlagschef Ole Sønnichsen om temaet *Rejsen til Amerika – på sporet af Jens Jensen fra Dybbøl*. Kristian Pallesen fortalte om Multikulturhuset og planerne for havnen i Sønderborg. Efter en kaffepause afholdtes generalforsamlingen. Formanden for Sønderborg kreds, Christian Bo Bojesen, valgtes til dirigent. Han konstaterede, at årsmødet var indvarslet i henhold til foreningens vedtægter og gav ordet til formanden, Hans Schultz Hansen, der aflagde følgende beretning:

”Hælde gammel vin på nye flasker” – sådan plejer man at sige, når nogen gør indpakningen lækker, men beholder indholdet uforandret. Sikkert har nogle tænkt det samme om Historisk Samfund, da vi i løbet af 2017 og begyndelsen af 2018 rullede et nyt, fælles design ud for vore grafiske produkter: årbog og månedsskrift, skrifter og levnedsløb, brevpapir og brochurer, hjemmeside og facebookprofil. Og de har ret. Men hvad gør det, at det grafiske udtryk bliver mere tidssvarende og favner hele vores virksomhed, så længe vi fortsat kan stå inde for det faglige indhold – for det kan vi. Målet har været dels at opnå en samlet grafisk identitet for vores forening, dels at øge vore publikationers gennemslagskraft på et marked med hård konkurrence. Om smagen kan der altid strides, men vi er sikre på, at målet bliver nået. Det er Dennis Paulsen fra bureauet Headquarters, som har stået for udformningen af den nye grafiske linje med Kristian Pallesen bindeled mellem Headquarters og foreningen.

Sønderjyske Årbøger

Gammel vin plejer man at sætte årgang på. Vi kunne i 2017 føje en ny årgang af *Sønderjyske Årbøger* til den lange række tilbage til 1889. Den blev præsenteret den 9. november på Oldemorstof. Årbogen var denne gang præget af 500-året for Reformationen. Jens Bruun beskrev, hvorledes den sidste katolske biskop i Slesvig Stift, Godske Ahlefeldt, benyttede Løjt kirkes nye altertavle fra 1520 til et indlæg i Reformationstidens teologiske og kirkelige debat. Karsten Merrald Sørensen fortalte om en efterreformatorisk strid, som i 1602 opstod ved Garding kirke i Ejdersted. Den handlede om kirketugt, hvorvidt en ægteskabsbryder skulle have lov til at gå til alters, men inddrog i høj grad også forholdet mellem fyrsten og kirken. Jens Lyster skrev om den alsiske salmedigter Peter Ernst fra Ketting. I 1756 udgav han en salmebog, der sammen med andre skrifter ved hans hånd bærer vidnesbyrd om en tidlig vækkelse på Als. Helge Clausen undersøgte, hvorledes et helgenbillede af Jomfru Maria med det lille Jesusbarn fandt vej fra den tyske valfartsby Kevelaer til Haderslev, hvor det endte som kistebillede.

De øvrige artikler havde verdsligt indhold. Leah Porse Rasmussen skrev om de privilegerede, nærmere bestemt de ganske mange fribønder i Bov sogn og deres juridiske status og sociale netværk mellem almindelige bønder og adelen. Johannes Brix undersøgte lægedækningen i hertugdømmet Slesvig i slutningen af 1700-tallet, der ikke var særlig udviklet, men dog bedre end den tilsvarende i kongeriget. Mariann Kristensen fortalte om ”Illustreret Børneblad for Nordslesvig” og det idealbillede af et typisk dansksindet sønderjysk barn, som tegnedes her og som afspejledes i deres danske stile, som bladet fik sine små læsere til at skrive. Marianne Brink Asvig Iversen valgte også et emne i børnehøjde, nemlig sydslesvigske børns ferierejser til Danmark i årene 1949 til 1974. Det skete på grundlag af en spørgeskemaundersøgelse blandt tidligere ferieborn. Ud over artiklerne rummede år-

bogen som sædvanligt anmeldelser, årsberetninger fra arkiver, museer, forskningsinstitutioner og Historisk Samfund samt en oversigt over de lokalhistoriske tidsskrifters indhold.

Årbogens redaktion bestod i 2017 af Mikkel Leth Jespersen, Mogens Rostgaard Nissen, Anne Marie Overgaard, Klaus Tolstrup Petersen, Merete Bo Thomsen og Mads Mikkel Tørsleff. Korrekturlæsningen blev godt varetaget af Anne Grete Jacobsen fra Aabenraa.

Sønderjysk Månedsskrift

Sønderjysk Månedsskrift udkom i 2017 som sædvanligt med otte numre. Et af numrene var et tema-nummer om De nordfrisiske øer og halliger. De øvrige numre bragte vidt forskellige artikler med emner som tysk nationalromantisk arkitektur i Haderslev, den afrikanske samling på Museum Sønderjylland Kulturhistorie Aabenraa, alsiske frugtsorter, bonevoksfabrikken i Højer og hvalerne i Gram-havet. Hvert kvartal bragte månedsskriftet en grænselandskronik, skrevet af Jørn Buch.

Kirsten Clausen overtog ved Kim Furdals fratræden ved årsskiftet 2016-17 ansvaret som hovedredaktør af månedsskriftet. Pr. 1. august 2017 valgte Kirsten imidlertid at fratræde sin stilling i Museum Sønderjylland, og dermed stoppede hun også i redaktionen af månedsskriftet. Der skal herfra lyde en stor tak til Kirsten for hendes indsats. Resten af redaktionen, Elsemarie Dam-Jensen og Lennart S. Madsen, fortsatte derefter redaktionsarbejdet på egen hånd et par måneder. Også de fortjener en stor tak. Den 1. oktober 2017 blev cand. mag i historie Lisette Juhl Hansen ansat som museumsinspektør på Museum Sønderjylland - ISL, hvor hun bl.a. varetager opgaven som hovedredaktør af månedsskriftet.

I slutningen af 2017 ophørte vi med at udsende månedsskriftet med PostNord, og i stedet indgik vi en aftale med Bladkompagniet. Det har betydet en mærkbar nedgang i forsendelsesomkostningerne, men vi kommer ikke uden om, at det nye samarbejde også er forbundet med mere usikkerhed for modtagerne og ekstra bøvvl for kontoret, og det er derfor til stadig evaluering.

Skrifter

I forsommeren udgav vi i serien ”Sønderjyske Levnedsløb” Christen Duus Andersens erindringer fra Nordborg under titlen *Fokkegilde og flyverskjul*. Bogen er en indfølt fortælling om livet på en gård i 1940’erne og 1950’erne. Man kan læse om høsten og det afsluttende fokkegilde, om forældrene og slægten og om gårdens andre beboere. Bogen handler også om årets gang i landbosamfundet, forholdet mellem mennesker og dyr, kammeraterne og skolen og barndomsgadens skæve eksistenser. Forholdene under krigen bl.a. med tyske soldater, der søger flyverskjul, er et særligt kapitel. Der er tale om et værdifuldt tidsbillede, som mange ældre sønderjyder vil nikke genkendende til, men som alle generationer kan blive beriget ved at læse. Udgangspunktet er forældrenes landbrug på gaden Løjtertoft, men fortællingen er almen gyldig. Christen Duus Andersen er årgang 1936 og var i mange år kontorchef i Monopoltilsynet/Konkurrencestyrelsen. Han bor i dag i Klampenborg, men han har hverken glemt den alsiske fortid eller det alsiske sprog. Bogen blev præsenteret først den 7. juni for pressen i Sønderborg, og dernæst for Nordborg og omegns indbyggere hos Lokalhistorisk Arkiv for Nordborgområdet den 9. november. Det sidste sted var tilstrømningen så stor, at arrangementet måtte gentages. Ganske fortjent har bogen fået gode anmeldelser, og salget har været rigtig tilfredsstillende.

Den 1. november blev René Rasmussen og Martin Bo Nørregårds bog *Den sorte Dag ved Moulin – 6. juni 1915* præsenteret for ca. 160 mennesker i forbindelse med førstnævntes foredrag på Rigsarki-

vet i Aabenraa. Ingen anden dag i noget andet slag under hele Første Verdenskrig kostede så mange sønderjyder livet. Mindst 104 fra Sønderjylland faldt den dag. Derfor er forfatterne gået helt tæt på denne dag. For hvad skete der egentlig den 6. juni 1915 ved Moulin? Hvordan forløb kampene? Og hvorfor gik det så galt? Forfatterne viser i bogen, hvor tæt man kan komme på et enkelt slag i Den store Krig på grundlag af et dansksproget kildemateriale i form af feltpost, dagbøger og erindringer og med inddragelse af tysk og fransk kildemateriale. Bogen har fået en begejstret modtagelse hos anmelderne, og bogkøberne har været enige, så i begyndelsen af 2018 blev der trykt et nyt oplag, som også sælger godt.

Ud over de nye bøger udgav vi i 2017 nye oplag af *Sønderjyllands Historie* bind 2 og *Sønderjyderne og Den store Krig 1914-18*. Arbejdet med *Sønderjysk Søfarts Historie* i to bind skred godt fremad. Forfatterne begyndte for alvor at levere bidrag til gennemgang på forfatterseminarerne. Der regnes nu med udgivelse til jul 2019.

Udflugter

Udflugterne har gennem mange år været tilløbsstykker, og for at give plads til de mange, som ikke fik plads i første omgang, valgte vi i 2017 at gentage to før overtegnede rejsetilbud. Fredag den 9. juni var vi på endagstur til det østlige Holsten. I Bordesholm så vi den storslåede klosterkirke med de prægtige sarkofager for Frederik I og hans første kone og de senere sarkofager for gottorpske hertuger og statsmanden Caspar von Saldern. I Eutin var programmet samlet om slottet og dets pragtfulde interiør. Denne gang var det muligt at komme på vandretur i det fine parkanlæg, og til slut var der byvandring i den velbevarede fyrsteby.

I dagene 15.-17. september gik tredagesturen til Braunschweig og Wolfenbüttel. Med overnatning i Wolfenbüttel fik deltagerne et fint indtryk af vor Dronning Juliane Maries hjemby. En ekstra gevinst var den samtidige ”kulturnat” med koncerter og adgang til ellers lukkede seværdigheder. Der var også besøg i den gamle universitetsby Helmstedt og et indtryksfuldt besøg ved den imponerende skole for Hitlerjugends ledere i Braunschweig. Grænseovergangen Helmstedt-Marienborn genoplivede historien om Tysklands deling frem til 1989. Lars N. Henningsen og Carsten Porskrog Rasmussen var som vanligt guider og fortællere undervejs, med Mogens Asmund som turadministrator.

Foredragsrækker, kurser og møder

Vores foredragsrække havde i 2017 ”Fra vugge til grav” som overskrift og handlede om livets gang i Sønderjylland. Den videreførte således foredragsrækken fra 2016 om ”Årets gang” i landsdelen. Der blev atter leveret en fornem indsats af de tre foredragsholdere. Inge Adriansen fortalte om undfangelse, fødsel og dåb, barselsstorke. Anne Marie Overgaard tog over med kirkelig og borgerlig konfirmation, ungdomsindvielser og fødselsdage. Inge Adriansen førte linjen videre med bryllupper, trolovelser, polterabend, sølv- og guldkost, og Elsemarie Dam-Jensen satte det dystre punktum med død, begravelse, bisættelse, eftermæle. Foredragene blev holdt på Museum Sønderjyllands afdelinger i Sønderborg, Tønder og Haderslev samt på Rigsarkivet i Aabenraa. Desværre levede deltagerantallet heller ikke denne gang op til vore forventninger – det varierede fra 13 til 50. Tilsyneladende foretrækker vore medlemmer emner fra landsdelens politiske historie. Imidlertid er en fornyelse af emnerne ind imellem nødvendig.

Også i 2017 afholdt Idrætshøjskolen i Sønderborg et historiekursus i uge 6, denne gang med titlen ”Kultur, kunst og køkken i Sønderjylland”. Historisk Samfund bidrog som tidligere år med planlæg-

ning og foredragsholdere. Det samlede 65 deltagere og kurset var således fuldt tegnet. Der var mange gode bogkøbere i blandt. Vi fortsatte også samarbejdet med Folkeuniversitetet, der i det forløbne år afholdt foredragsrækker om Sønderjyllands historie i Aarhus, Emdrup i København, Kolding og Odense. Folkeuniversitetet afholdt tillige et weekendseminar på Sandbjerg om Tyskland og grænselandet før og nu, hvor et par af vore folk medvirkede. Foredragsholderne måtte også i ilden, da vi i samarbejde med Museum Sønderjylland arrangerede to lørdage med tre-i-rap-foredrag om Sønderjyllands historie. Den første fandt sted den 1. april på Museum Sønderjyllands afdeling i Haderslev og omhandlede tiden indtil 1720, mens den anden blev afviklet den 7. oktober på museets afdeling på Sønderborg Slot. De to gange tre foredrag blev gentaget på Dansk Centralbibliotek i Flensborg henholdsvis den 19. september og 23. november i samarbejde med Folkeuniversitetet.

Overalt var der tale om god tilslutning til foredragene og stor interesse for vore bøger – og hvis den ikke var der på forhånd, forstod Finn Bach at vække den! Endvidere var der bogsalg ved en række arrangementer rundt om i Sønderjylland, ikke mindst ved adskillige foredrag på Rigsarkivet i Aabenraa. Resultatet blev et stort plus på vores bogsalgskonto – 40.000 kr. over det forventede. Medvirkende hertil var også, at Finn Bach som tidligere besøgte alle sønderjyske boghandlere mindst to gange. Vi kan fortsat glæde os over, at boghandlerne sælger mange af vores bøger. Udover det direkte salg af bøger er en tilgang af nye medlemmer en glædelig sidegevinst ved at vise flaget så mange steder.

Vort årsmøde 2017 fandt sted lørdag den 29. april på VUC Syd i Haderslev. Omkring 60 medlemmer deltog. Henrik Posselt blev valgt til styrelsen i stedet for Kim Furdal. Den dengang nye direktør for Museum Sønderjylland, Henrik Harnow, holdt et interessant foredrag om industrisamfundets havne 1840-1970, med et blik på de østjyske fjordhavne. Efter foredraget var der rundvisning i Lighthouse.

Sammen med Historisk Afdeling ved Aarhus Universitet og Grænseforeningen afholdt vi den 27. marts og den 25. oktober workshops om digital formidling af Sønderjyllands historie på Sandbjerg.

Hjemmeside, Facebook, PR-arbejde og kontor

Vores hjemmeside var pænt besøgt. 10.700 borgere var på hjemmesiden én eller flere gange i 2017. I gennemsnit har vi 120 gæster hver dag – eller 44.500 besøg på et år – med 21.500 klik på forsiden og 10.100 i butikken. Samme antal trækker arrangements-kalenderen. Facebook har været et godt bidrag til at få trafik på hjemmesiden, og Poul Müller Olsen gør en flot indsats for at markedsføre vores aktiviteter her. Vores profil har næsten 1.000 følgere, og nogle opslag fanger opmærksomheden hos flere end 3.000 interesserede. Vi kan se, at 60 procent af vore følgere er mænd. Kristian Pallesen står for hjemmesiden og de elektroniske nyhedsbreve - otte i 2017. Vi har 570 mailadresser og ca. 65 procent åbner og læser vores informationer. Vi ønsker os selvsagt mange adresser og flere læsere.

Der har igen i 2017 været udsendt et større antal pressemeddelelser til aviser og ugeaviser, som gennemgående er flinke til at bringe dem. Det lykkedes således gennemgående for Månedsskriftet at få skriftets indhold omtalt i de lokale medier – og på vores hjemmeside. Der blev også udsendt en opdateret hvervebrochure.

I 2017 var Historisk Samfund igen med på en stor sønderjysk stand ved Historiske Dage den 25.-26. marts i Øksnehallerne i København. Flere af foreningens folk medvirkede ved indslag på scenerne. Der blev solgt 111 bøger og tegnet fem nye medlemmer, og dertil kommer den u håndgribelige værdi af at være synlig i det danske historieformidlingsmiljø. Men det krævede også en stor indsats, især af Finn Bach, men også af Mogens Asmund, Arne Jørgensen og Kristian Pallesen. PR-initiativerne be-

tød, at vi fik en pæn tilgang af nye medlemmer, men alligevel måtte vi som, de foregående år notere en mindre tilbagegang i det samlede medlemstal fra 2016 til 2017.

Kontoret har igen i 2017 været bemannet udelukkende med frivillige medarbejdere, nemlig Mogens Asmund, Henrik Posselt og Maria Erbs og frem til 1. maj tillige Hans-Ole Mørk. Deres indsats er helt afgørende for foreningens rolige drift og den gode kontakt til medlemmerne.

Kredsens aktiviteter

Som sædvanlig stod vore kredse for mange udflugter og foredrag, foruden generalforsamlingerne og de årlige fællesmøder med de lokalhistoriske arkiver og foreninger. Haderslev kreds arrangerede en heldagstur til Ribe og en aftenur til Skodborg Skov og husmandskolonien dér. Aabenraa kreds tog på tur til Frøslevlejren og på aftenvandring i kaptajnernes fodspor på Løjt Land. Der blev også gennemført to aftenvandring i Aabenraa i jagten på spor efter Første og Anden Verdenskrig. Kredsen stod desuden for foredrag ved Leif Hansen Nielsen om de tyske flygtninge med særlig henblik på forholdene omkring Aabenraa og ved Erik Skifter Andersen om skibsbyggerne i Aabenraa med tilhørende havnevandring. Traditionen tro var kredsen medarrangør af afstemningsfesten på Folkehjem. Sønderborg kreds tog på rundvisning i katolske Skt. Pauls kirke i Sønderborg og i Dorotheas kapel på Sønderborg Slot. Den besøgte desuden Sønderborg lufthavn, Egen brandstation og Augustenborg. Kredsen fortsatte i samarbejde med Historisk Samfund for Als og Sundeved sin foredragsserie om havnen i Sønderborg, hvor Christian Bo Bojesen fortalte om middelalderen og Mette Guldborg om perioden 1600-1800. Der var foredrag ved Andreas Johannsen om de danske læger under retsopgøret.

Tønder kreds arrangerede en søndagsfamilietur langs den sønderjyske Hærvej fra Urnehoved Tingsted til Tørning Mølle, mens tredages bustur ad Hærvejen videre nordpå fra Skibelund Krat til Viborg desværre måtte aflyses. Kredsen har i 2017 ligget lidt underdrejet efter formanden Carl E. Michelsens afgang, men i marts i år trådte Jens Møller fra Løgumkloster til som ny formand, og bestyrelsen er tillige suppleret med et nyt menigt medlem. Der skal ved denne lejlighed lyde en tak til Michelsen for indsatsen som formand i årene 2015-17.

Sydslesvig kreds arrangerede foredrag ved professor Kurt Villads Jensen om Knud Lavard på kors-tog og ved ph.d. stipendiat Marianne Brink Jensen om de sydslesvigske ferieboer. Endvidere var kredsen medindbyder til et arrangement i anledning af 100-året for salget af de Vestindiske Øer, som udover den historiske omfattede billedudstilling, teateropførelse, musik mm.

100-årsjubilæer forude 2018 og 2020

I 2017 tog planlægningen af markeringen af 100-året for begivenhederne i november 1918 og i 1920 store skridt fremad. Vi lagde ud med at nedsætte et udvalg inden for foreningen bestående af Axel Johnsen, Karl Erik Olesen, Kristian Pallesen, Carsten Porskrog Rasmussen og formanden. Udvalget har især diskuteret vort program med foredrag i 1919/20.

Den 6. november i år markeres 100-året for den tyske revolution i Sønderborg. Den 11. november arrangerer Historisk Samfund sammen med Haderslev Stift og Haderslev Kaserne en central markering af 100-året for våbenstilstanden i 1918. Det sker i Haderslev. Vi indgår i et foredragsarrangement på kaserne oven på en gudstjeneste i Domkirken og kransnedlæggelser ved monumenterne

på Damager og Klosterkirkegården. Den 17. november står vi sammen med Sprogforeningen for et arrangement på Folkehjem i Aabenraa i anledning af 100-året for det store møde her med vedtagelsen af Aabenraa-resolutionen og H.P. Hanssens tale. Der vil være foredrag om eftermiddagen og en skuespilmonolog om aftenen. Detaljerede programmer for disse arrangementer vil senere tilgå vore medlemmer.

Personalia

Siden sidste årsmøde har Historisk Samfund for Sønderjylland mistet to af sine styrelsesmedlemmer.

Den 27. oktober 2017 afgik vort mangeårige og markante styrelsesmedlem Inge Adriansen ved døden efter en langvarig kamp mod en tiltagende sygdom. Inge Adriansen blev medlem af styrelsen i 1986 og stod sammen med Steen Andersen og Henrik Fangel for fornyelsen af *Sønderjysk Månedsskrift*, hvor hun var et flittigt medlem af redaktionen frem til 1996. En særlig indsats lagde hun sammen med Elsemarie Dam-Jensen og Lennart Madsen i udgivelsen og redaktionen af *Sønderjylland A-Å*, som er et fyrtårn på vor forenings bogliste.

Natten til den 13. februar afgik formanden for Aabenraa kredsen Erling Læbel Madsen ved døden. Erling blev medlem af kredsbestyrelsen i 1992 og fungerede som sekretær, indtil han i 2003 blev formand og dermed også medlem af styrelsen. I de mere end 25 år, Erling virkede for vores forening, repræsenterede han i særlig grad dens folkelige, lokalhistoriske element. I Historisk Samfund for Sønderjylland har vi meget at sige Inge og Erling tak for, og vi vil mindes dem begge med varme og taknemmelighed. Uddybende mindeord vil blive bragt i *Sønderjyske Årbøger*.

En glædelig begivenhed er det til gengæld, at Lars N. Henningsen i forbindelse med årsmødet 2018 kan fejre sit 40-årsjubileum som medlem af styrelsen. Historisk Samfund skylder Lars Henningsen en hjertelig tak for indsatsen i de fire årtier som redaktør af skriftrækken og årbogen, som formand og næstformand, som medlem af egnsvandringssudvalget, som forfatter til talrige skrifter på vort forlag og artikler i vore tidsskrifter samt som en flittig foredragsholder i vort regi. Vi ser frem til fortsat godt samarbejde i det kommende tiår!

Tak til fonde og samarbejdspartnere

Historisk Samfund for Sønderjylland skylder som de foregående år Museum Sønderjylland - Institut for Sønderjysk Lokalhistorie en stor tak for assistancen til vores sekretariat, ligesom Museum Sønderjyllands andre afdelinger og Rigsarkivet i Aabenraa lagde plads til mange af vore arrangementer på favorable vilkår. En tak for godt samarbejde skal også lyde til Idrætshøjskolen i Sønderborg og Folkeuniversitetet.

I årets løb har vi med tak modtaget tilskud fra Kulturministeriets bladpulje, Den sønderjyske Kulturaftale, Alving Fonden, Traugott Møllers Fond, Dansk Kultursamfund af 1910, Gunder og Mattes Matthiesen Nissens Fond, H.P. Hanssens Mindefond og P.J. Schmidt-Fonden.

Christian Mylin takkede Historisk Samfund for godt arbejde i det forløbne år. Beretningen blev enstemmigt godkendt af forsamlingen. Dernæst fremlagde foreningens kasserer, Arne Fredsted Jørgensen, regnskabet, som viste et overskud på 75.778 kr. Kassererens beretning blev ligeledes enstemmigt godkendt. Kontingentet for 2019 fastsattes til uændret 325 kr. for medlemskab med Sønderjyske Årbøger og Sønderjysk Månedsskrift, 225 kr. for medlemskab med årbogen alene og 275 kr. for abonnement på månedsskriftet. Der var ikke ind-

kommet forslag til årsmødet. På valg til styrelsen var Mikkel Leth Jespersen, Lennart S. Madsen, Mogens Rostgaard Nissen, Anne Marie Overgaard og René Rasmussen, som alle blev genvalgt. I stedet for Inge Adriansen indvalgte Mette Pilgaard, Aarhus. På valg som revisorer var Jørn Andersen og Olaf Krag, der begge genvalgte. Under eventuelt præsenterede formanden de to nye kredsformænd i Tønder og Aabenraa, Jens Møller og Helge Søgaard, ligesom han omtalte forsendelsesproblemer for *Sønderjysk Månedsskrift*.